

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه الزهرا (سلام الله عليها) شهر بابک

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان تحقیق

بررسی مقایسه ای آیه ۷۲ سوره احزاب در اندیشه

مفسران شیعه و اهل سنت

استاد راهنما

سرکار خانم صدیقه نیکخواه

استاد داور

سرکار خانم حاجی مقصودی

پژوهشگر

مرضیه طهماسبی آبدر

تحمیله

سپاس و ستایش ایزد منان را، که همه کس و همه چیز را مالک اوست و هر آنچه از ناحیه عنایت او بر
هستی جاری گشته، اماناتی است که باید، حافظ و امین بر آن ها بود.

تقدیم به

تقدیم به

مقدس‌ترین واژه‌ها در لغت نامه دلم

مادر مهربانم که زندگیم را مدیون مهر عطوفت آن می‌دانم.

به روح پاک پدرم که عالمانه به من آموخت تا چگونه در عرصه زندگی، ایستادگی را تجربه نمایم.

همسرم همراه همیشگی و پشتوانه زندگیم

دخترم که نشانه لطف الهی در زندگی من است.

تقدیر و تشکر

شکر شایان نثار ایزد منان که توفیق را رفیق راهم ساخت تا این پایان نامه را به پایان برسانم . از استاد گرانقدر و بزرگوار سرکار خانم نیکخواه به عنوان استاد راهنما که همواره نگارنده را مورد لطف و محبت خود قرار داده اند ، کمال تشکر را دارم.

چکیده

در این تحقیق به بررسی مقایسه‌ای آیه ۷۲ سوره احزاب در اندیشه مفسران شیعه و اهل سنت پرداخته شده، هدف از این تحقیق مقایسه‌ی دیدگاه‌های مفسران شیعه و اهل سنت پیرامون آیه ۷۲ سوره احزاب و یافتن تعبیر مشترک و متفاوت بین مفسران در تفسیر این آیه است و از آنجایی که این تحقیق با مراجعه به آیات و روایات درصدد تبیین مباحث است، روش تفسیری است. مفسران شیعه و اهل سنت پیرامون آیه ۷۲ سوره احزاب اقوال گوناگونی دارند، از جمله مفسران از وجوه و تعبیر امانت یاد کرده‌اند و بیشترین توجه را در آن مورد مبذول داشته‌اند که برخی از این تعبیر بین شیعه و اهل سنت مشترک است و همچنین هرکدام از این دو فرقه تعبیری مختص به خودشان نیز دارند، که جای یک مفهوم اصلی و اساسی در آراء مفسران اهل سنت خالی است و آن تعبیر امامت و ولایت می‌باشد و همچنین در مورد عرضه امانت نیز مفسران شیعه معتقدند که امانت بر اهل آسمان‌ها، زمین و کوه‌ها عرضه شده و یا حالت سنجیدن و مقایسه کردن با استعداد آنها است ولی مفسران اهل سنت معتقد به این هستند که امانت بر اعیان آسمان، زمین و کوه‌ها عرضه شده و نپذیرفتن آسمان، زمین و کوه‌ها از حمل امانت به خاطر نداشتن استعداد است و اباء آنها از روی ترس بوده نه از روی استکبار و مفسران نیز می‌گویند این که انسان آن را حمل کرده چون استعداد آن را داشته است.

کلید واژه‌ها: مقایسه، آیه ۷۲ سوره احزاب، آیه امانت، مفسران، شیعه، اهل سنت.

۱۳. تفلیسی، ابوالفضل خبیش بن ابراهیم، وجوه القرآن، (به کوشش: مهدی محقق)، تهران، انتشارات حکمت، ۱۵ آذر ۱۳۴۰.
۱۴. ثعلبی نیشابوری، ابواسحاق احمد بن ابراهیم، الكشف البیان عن التفسیر القرآن، (تحقیق: ابومحمد عاشور)، ج ۸، چاپ اول، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۲ ق.
۱۵. ثعلبی، عبدالرحمن بن محمد، جواهر الحسان فی تفسیر القرآن (تفسیر الثعلبی)، (تحقیق: محمدعلی معوض، عادل احمد عبدالموجود)، ج ۴، چاپ اول، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۸ ق.
۱۶. ثقفی تهرانی، محمد، روان جاوید در تفسیر قرآن مجید، ج ۴، چاپ سوم، تهران، انتشارات برهان، ۱۳۹۸ ق.
۱۷. جریر طبری، ابوجعفر محمد، جامع البیان فی تفسیر القرآن (تفسیر الطبری)، ج ۲۲، چاپ اول، بیروت، دارالمعرفه، ۱۴۱۲ ق.
۱۸. جور، خلیل، فرهنگ عربی فارسی لاروس (ترجمه کتاب المعجم العربی الحديث)، (ترجمه: سید حمید، طبیبیان)، ج ۱، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۵.
۱۹. جوادی آملی، عبدالله، ادب فنای مهربان (شرح جامعه کبیره)، (تحقیق: محمد، صفایی)، ج ۱، چاپ دوم، قم، نشر اسراء، ۱۳۸۱.
۲۰. _____، تفسیر موضوعی قرآن کریم (سیره رسول اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) در قرآن، ج ۸، قم، نشر اسراء، ۱۳۸۵ ش.
۲۱. جلال الدین سیوطی، جلال الدین محلی، تفسیر جلالین، (تحقیق: عبدالرحمن بن ابی بکر سیوطی)، چاپ اول، بیروت، موسسه النور للمطبوعات، ۱۴۱۶ ق.
۲۲. حسینی شاه عبدالعظیمی، حسین بن احمد، اثنی عشری، ج ۱۰، چاپ اول، تهران، انتشارات میقات، ۱۳۶۳.
۲۳. حسینی همدانی، محمد، انوار درخشان در تفسیر قرآن، (تحقیق: محمدباقر بهبودی)، ج ۱۳، چاپ اول، تهران، کتاب فروشی لطفی، ۱۴۰۴ ق.
۲۴. حجازی، محمد محمود، التفسیر الواضح، ج ۳، چاپ دهم، بیروت، دارالجلیل الجدید، ۱۴۱۳ ق.
۲۵. حقی بروسوی، اسماعیل، تفسیر روح البیان، ج ۲، چاپ اول، بیروت، دارالفکر، بی تا.
۲۶. خسروانی، علی رضا، تفسیر خسروی، (تحقیق: محمدباقر بهبودی)، ج ۲، چاپ اول، تهران، انتشارات اسلامیه، ۱۳۹۰.
۲۷. خمینی، روح الله، تفسیر و شواهد قرآنی در آثار حضرت امام خمینی (رحمة الله علیه)، چاپ اول، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۲.
۲۸. دشتی، محمد، ترجمه نهج البلاغه، چاپ دوم، قم، منشور وحی، ۱۳۸۷.
۲۹. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآنی، (محقق: صفوان، عدنان داودی)، چاپ اول، بیروت، دارالقلم، ۱۴۱۲ ق.

۳۰. زحیلی، وهبة بن مصطفى، تفسیر المنیر فی العقیة والشریعة و المنهج، ج ۳ و ۵، بیروت دمشق، ۱۴۱۸ق.
۳۱. زمخشری، محمود بن عمر، الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل و عیون الأقاویل فی وجوه التأویل، ج ۳، چاپ سوم، بیروت، دارالکتاب العربی، ۱۴۰۷ ق.
۳۲. سمرقندی، نصرین محمد بن احمد، بحر العلوم (سمرقندی)، (تحقیق: ابوسعید عمر بن غلامحسین عمروی)، ج ۳، چاپ وال، بیروت، دارالفکر، بی تا.
۳۳. شاذلی، سید بن قطب بن ابراهیم، فی ظلال القرآن، ج ۵، چاپ هفدهم، بیروت - قاهره، دارالشروق، ۱۴۱۲ق.
۳۴. شبر، عبدالله، تفسیر القرآن الکریم (شبر)، چاپ اول، بیروت، دارالبلاغة للطباعة و النشر، ۱۴۱۲ق.
۳۵. شوکانی، محمد بن علی، تفسیر فتح القدر، ج ۴، چاپ اول دمشق - بیروت، دار ابن کثیر - دارالکلام الطیب، ۱۴۱۴ق.
۳۶. صابونی، محمدعلی، صفوة التفاسیر تفسیر للقرآن کریم، ج ۲، چاپ اول، بیروت، دارالفکر، ۱۴۲۱ق.
۳۷. صالح، عظیمه، معاشناسی واژگان قرآن، چاپ اول، مشهد، آستان قدس رضوی-شرکت به نشر، ۱۳۸۰.
۳۸. صادقی تهرانی، محمد، الفرقان فی التفسیرالقرآن بالقرآن والسنة، ج ۲۴، چاپ دوم، قم، انتشارات فرهنگ اسلامی، ۱۳۵۰ش.
۳۹. صفی علیشاه، حسن بن محمدباقر، تفسیر قرآن صفی علیشاه، چاپ اول، تهران، انتشارات منوچهری، ۱۳۷۸ش.
۴۰. طباطبایی، محمدحسین، تفسیر المیزان، ج ۹، چاپ پنجم، مترجم: محمدباقر موسوی، قم، انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۷۴.
۴۱. طوسی، محمدحسن، تبیان فی تفسیر القرآن، (تحقیق: احمد قصیر عامل)، ج ۸، چاپ اول، بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا.
۴۲. طیب، عبدالحسین، الطیب البیان فی تفسیر القرآن، ج ۴، چاپ دوم، تهران، انتشارات اسلام، ۱۳۷۸ش.
۴۳. عاملی، ابراهیم، تفسیر عاملی، (علی اکبر غفاری)، ج ۷، چاپ اول، تهران، انتشارات صدوق، ۱۳۶۰ش.
۴۴. عمید، حسن، فرهنگ عمید، چاپ اول، تهران، انتشارات رهیاب نوین هور، ۱۳۸۹.
۴۵. عبدالرحمن بن ابی بکر، سیوطی، الدرالمشور فی تفسیر المأثور، ج ۵، چاپ اول، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۴ق.
۴۶. فخر رازی، محمد بن عمر، التفسیر الکبیر (مفاتیح الغیب)، ج ۲۵، چاپ سوم، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۰.
۴۷. فرات کوفی، فرات بن ابراهیم، تفسیر فرات الکوفی، (تحقیق: محمد کاظم محمودی)، چاپ اول، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، ۱۴۱۰ق.
۴۸. فضل الله، محمدحسین، من وحی القرآن، ج ۱۸، چاپ دوم، بیروت، دارالملاک للطباعة و النشر، ۱۴۱۹ق.

۴۹. قاسمی، محمد جمال الدین، محاسن التأویل (تفسیر القاسمی)، (تحقیق: محمد باسل عیون السود)، ج ۸، چاپ اول، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۸ ق.
۵۰. قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، ج ۱، چاپ ششم، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ ش.
۵۱. قیم، عبدالنبی، فرهنگ معاصر میانه (عربی، فارسی)، چاپ اول، تهران، انتشارات فرهنگ معاصر، ۱۳۸۶.
۵۲. قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج ۲، چاپ یازدهم، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۳.
۵۳. قرشی، علی اکبر، احسن الحدیث، ج ۸، چاپ سوم، تهران، بنیاد بعثت، ۱۳۷۷ ش.
۵۴. قمی مشهدی، محمد بن محمد رضا، تفسیر کنز الدقایق و بحر الغرائب (تحقیق: حسین درگاهی)، ج ۱۰، چاپ اول، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، ۱۳۶۸ ش.
۵۵. قمی (رضی الله عنه)، محمد بن علی بن الحسین بن بابویه، عیون اخبار الرضا للشیخ الاقدم و المحدث الاکبر ابی جعفر الصدوق، (ترجمه: محمد رحمتی شهر رضا)، ج ۱، بی جا، پیام علمدار، ۱۳۹۱.
۵۶. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر القمی، (تحقیق: طیب موسوی جزایری)، ج ۲، چاپ سوم، قم، دارالکتاب، ۱۳۶۳ ش.
۵۷. قرطبی، محمد بن احمد، الجامع الأحکام القرآن، ج ۱۴، چاپ اول، تهران، انتشارات ناصر خسرو، ۱۳۶۴ ش.
۵۸. قشیری، عبد الکریم بن هوازن، لطائف الاشارات، (تحقیق: ابراهیم بسیونی)، ج ۳، چاپ سوم، مصر، هیئة المصرية العامة للكتاب، بی تا.
۵۹. کاشانی، فتح الله، منهج الصادقین فی الزام المخالفین، ج ۷، چاپ سوم، تهران، کتاب فروشی محمدحسن علمی، ۱۳۳۶ ش.
۶۰. _____، زبدة التفاسیر، ج ۵، چاپ اول، قم، بنیاد معارف اسلامی، ۱۴۱۳ ق.
۶۱. کاشف سبزواری، حسین بن علی، تفسیر مواهب علیه (حسینی)، (تحقیق: سید محمد رضا، جلالی نائینی)، چاپ اول، تهران، سازمان چاپ و انتشارات اقبال، ۱۳۶۹ ش.
۶۲. گنابادی، سلطان محمد، تفسیر بیان السعادة فی مقامات العبادة، ج ۳، چاپ دوم، بیروت، مؤسسة الأعلمی للمطبوعات، ۱۴۰۸ ق.
۶۳. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، ج ۱، چاپ چهارم، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۰.
۶۴. مسعود، جبران، فرهنگ رائد الطلاب، (مترجم، عبد الستار قمری)، چاپ سوم، موسسه انتشارات یادواره کتاب، ۱۳۸۳.
۶۵. مراغی، احمد بن مصطفی، تفسیر مراغی، ج ۵ و ۲، بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا.
۶۶. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۷، تهران، نشر دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴.
۶۷. مغنیه، محمدجواد، الکاشف، ج ۶، چاپ اول، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۲۴ ق.
۶۸. مطهری، مرتضی، اسلام و مقتضیات زمان، ج ۱، چاپ پنجم، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۶۸.

۶۹. میبدی، ابوالفضل الرشید الدین، کشف الأسرار وعدة الابرار (تفسیر خواجه عبدالله انصاری)، (تحقیق: علی اصغر حکمت)، ج ۸، چاپ پنجم، تهران انتشارات امیر کبیر، ۱۳۷۱ ش.
۷۰. نیشابوری، نظام‌الدین حسن بن محمد، غرائب القرآن و رغائب الفرقان، (تحقیق: زکریا، عمیرات)، ج ۵، چاپ اول، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۶ ق.
۷۱. نووی جاوی، محمد بن عمر، مراح لبید لکشف معنی القرآن المجید، (تحقیق: محمد امین الصناوی)، ج ۲، چاپ اول، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۷ ق.
۷۲. مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دایرة المعارف قرآن، ج ۴، چاپ اول، قم، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۵.

